

Иқтисодий-ҳуқуқий газета

НОРМА МАСЛАХАТЧИ

ҲУҚУҚ СОЛИҚЛАР БУХГАЛТЕРИЯ

2005 йил июлдан чиқа бошлаган, ҳафтада бир марта чоп этилади

Янги ҳужжатларни тақдим этамиз

Тақдим этилаётган, шунингдек сўнгги пайтда қабул қилинган бошқа ҳужжатларнинг тўлиқ матни билан «Norma» АҚТ ва nrm.uz сайтида танишиб чиқишингиз мумкин.

Заргарларга лицензия ва гувоҳномалар бериш тезлаштирилди

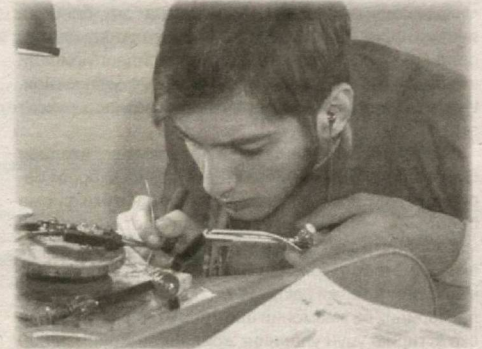
Заргарлик тармоғини тартибга солувчи бир қатор қонуности ҳужжатларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритилди (ВМнинг 20.02.2020 йилдаги 103-сон қарори).

Қимматбаҳо металллар ва қимматбаҳо тошлардан ясалган заргарлик ҳамда бошқа буюмларни ишлаб чиқариш фаолиятини лицензиялаш жараёни жадаллаштирилди. Бунга лицензия бериш тўғрисидаги аризани кўриб чиқиш муддати 10 кундан 5 кунга, қайта расмийлаштириш бўйича – 5 кундан 2 кунга (ариза қабул қилинган санадан эътиборан, уни тақдим этиш усулидан қатъи назар, тахр. изоҳи) қисқартирилганлиги орқали эришилди.

Бу қимматбаҳо металллар ва қимматбаҳо тошлар билан ишлаш учун рўйхатдан ўтказиш гувоҳномасини олишга ҳам тааллуқлидир. Энди Асиллг даражасини белгилаш палатаси гувоҳномани бериш

ёки муддатини узайтириш тўғрисидаги аризани 5 иш куни (илгари 7 иш куни эди), қайта расмийлаштиришда эса 3 иш куни (илгари 5 иш куни эди) мобайнида кўриб чиқади. Худди аввалгидек, 1 БҲМ миқдоридagi қўшимча ҳақ эвазига заргарлик буюмлари билан савдо қилиш ҳуқуқини берадиган гувоҳномаларни олишга доир муружаатлар тезкор тартибда (тегишinchа 2 ва 1 иш куни давомида, тахр. изоҳи) кўриб чиқилади.

Шунингдек таъкидлаш жоизки, заргарлик буюмлари билан савдо қилишга доир амалдаги қоидаларга тузатишлар киритилди. Ўзгаришларнинг катта қисми бевосита Президентнинг 18.05.2019 йилдаги «Ўзбе-

кистон Республикасида заргарлик тармоғини жадал ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисидаги ПФ-5721-сон Фармони қоидаларидан келиб чиқди. Бундан ташқари, шундай маҳсулотларни воситачилар ва интернет-дўкон орқали реализация қилишнинг ўзига хос жиҳатлари қайд этилган.

Ҳужжат Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базасида (lex.uz) эълон қилинган ва 21.02.2020 йилдан кучга кирди.

Олег Заманов,
«Norma» МЧЖ эксперти.

Ташқи реклама қандай талабларга мос бўлиши керак

Ташқи реклама объектларини (конструкцияларини) қуриш тартиби тўғрисида низом тасдиқланди (ВМнинг 20.02.2020 йилдаги 104-сон қарори).

Ҳужжат билан ташқи реклама объектларини (конструкцияларини) умумий жойлаштириш, шу жумладан бинолар ташқи қисмида ўрнатиш тартиби, шунингдек шаҳар ёки ҳудудларнинг ижтимоий фаоллигини, тарихий-маданий қийматини ҳисобга олган ҳолда ўрнатиладиган объектларнинг турлари ва кўринишларини, дизайнерлик ечимлари ва ўлчамлари белгиланади.

Низом талаблари қуйидагиларга татбиқ этилмайди:

- истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ жисмоний ва юридик шахслар тўғрисида ахборот жойлаштирилган маълумот тахталари ва бошқа техник воситалар;
- реклама хусусиятига эга бўлмаган маълумотлар тахтаси;

➢ бинолар (иншоотлар) ташқарисида ва ер ости пидедалар ўтиш жойларида (реклама хусусиятига эга бўлмаган) фақат афиша ва эълонлар жойлаштириш (тарқатиш) учун мўлжалланган техник воситалар. Бундай техник воситаларда афиша ва эълонларни жойлаштириш қонунчилиқка мувофиқ айрим ташкилотларга ёки фуқароларга юклатилган бўлади;

➢ савдо объекти ёки хизмат кўрсатиш объекти ички тарафида маҳсулотни сақлаш, кўчириш, қадоқлаш, намойиш этишга мўлжалланган реклама кўринишидаги мебель, инвентарь, асбоб-ускуналар ва бошқа техник воситалар.

Низом билан тасдиқланган талабларни амалга ошириш бўйича ваколатли органлар этиб туман (шаҳар) ҳокимликлари белгиланган.

Ташқи реклама фаолияти юридик шахслар ёки яққа тартибдаги тадбиркорлар томонидан амалга оширилади. Республика ҳудудида ўрнатилган ташқи реклама объектлари (конструкциялари) мавжуд биноларнинг ташқи меъморий кўринишига мос келиши, уларни жойлаштириш жойлари эса ҳудудий режалаштириш схемасига мувофиқ бўлиши керак. Ташқи реклама объектларини (конструкцияларини) уларга реклама ёки ахборот хабари ёки тасвири жойлаштирмасдан ўрнатишга ва фойдаланишга йўл қўйилмайди.

Ташқи реклама объектлари (конструкциялари) реклама жойининг паспорти ва техник чизмаси мавжуд бўлганда ўрнатилади. Транспорт воситаларининг ҳаракатланиш зонасида иш олиб боришда, объектлар (конструкцияларни) ўрнатишда йўл ҳаракати хавфсизлиги қоидаларига риоя қилиниши керак.

Ташқи рекламани йўл четидаги махсус ҳудудда ўрнатишда ажратувчи йўлакларда ва йўл четидан 1 метр ва ундан кам бўлган масофада жойлашган ташқи реклама объектлари (конструкциялар) ҳайдовчи ва пидедалар учун кўришни чекламаслиги лозим. Реклама майдонининг пастки четидан йўл қопламаси юзасигача бўлган масофа 5 метрдан кам бўлмаслиги ва техник восита конструкцияси транспорт воситалари ҳайдовчилари учун кўришни чекламаслиги лозим.

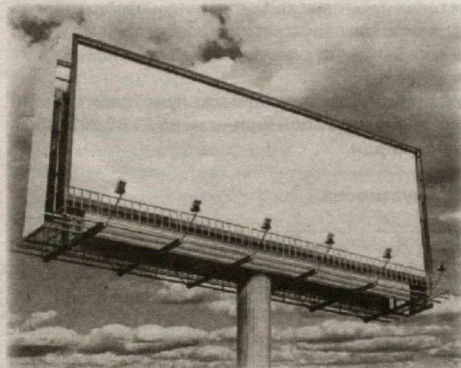
Қуйидаги жойларга алоҳида турган объектларни (конструкцияларни) ўрнатиш тақиқланади:

- троллейбусларнинг алоқа тармоқлари мавжуд бўлганда, уларнинг йўлга чиқиш қисмига;
- қатнов қисмида ва пидедалар йўлакчаларида;
- жамоат транспорти бекатларида;
- йўл ва кўчалар четларида 5 метрдан паст баландликда;
- бевосита туннелларга кириш ва чиқиш жойлари ёнида ва улардан 5 метрдан яқин бўлмаган масофада.

Реклама конструкциясини ўрнатиш (монтаж қилиш), ундан фойдаланиш ва олиб ташлаш бўйича ишлар конструкция эгаси томонидан ер участкаси, бино ва бошқа мулкнинг мулкдори (балансда сақловчиси) ёхуд ушбу мулк эгаси томонидан ваколатланган шахс билан, электр таъминоти тармоқларига уланганда эса электр таъминоти линиялари ва ташқи ёритиш тармоқлари ускуналаридан фойдаланувчи ташкилот билан келишилган ҳолда амалга оширилади.

Реклама жойининг паспорти Давлат хизматлари марказларига ариза ёзиш орқали олинади. Бунда барча зарур ҳужжатлар ва келишувлар тегишли давлат хизмат кўрсатиш марказлари томонидан мустақил равишда жамланади. Ташқи реклама объектлари (конструкциялари) реклама майдонининг паспорт рақами ва объект эгасининг алоқа маълумотларини

2-бетга

Ушбу
сонда:

6-БЕТ

Консуллик рўйхатини юритишга доир

7-БЕТ

Ҳисоблагичлар нотўғри ишлаши мумкинми?

8-БЕТ

Нотурар жой ижарага олинганда

МЧЖнинг устав фондини бошқа МЧЖ мол-мулки ҳисобига ошириш

Иккита МЧЖ ҚК шаклидаги битта муассисга эга. Муассис бино ва ускуналарни 1-МЧЖдан 2-МЧЖга устав фондини ошириш тариқасида ўтказмоқчи. Кадастр 1-МЧЖга расмийлаштирилган. Муассис шундай қилиши мумкинми?

– ҚК МЧЖ биноси ва ускуналарини устав фондида ўз ҳиссаси сифатида ўтказа олмайди, сабаби уларга бўлган мулк ҳуқуқига унга берилмаган. Бинони (ускунани) жамият устав фондида ҳисса сифатида қуйидаги 2 усулда бериш мумкин:

1) 1-МЧЖ – бино мулкдори 2-МЧЖ муассиси бўлади ҳамда кадастр ҳужжатларини 2-МЧЖга қайта расмийлаштирилган ҳолда бино ва ускуналарини устав фондида ҳисса сифатида киритиши;

2) ҚК бинога эгалик ҳуқуқини ўзига олади (дивидендлар кўринишида, олди-сотди, ҳада йўли билан) ва уни 2-МЧЖнинг устав фондида қўшимча ҳисса сифатида киритади (*Низомнинг 38,39-бандлари, ВМнинг 29.12.2018 йилдаги 1060-сон қарорига 1-илова*). Мазкур ҳолатда дастлаб бинони ҚКга, сўнгра 2-МЧЖга расмийлаштириш лозим.

Наргиза Воҳидова,
«Norma» МЧЖ эксперти.

Муассисни алмаштириш: жараённинг ўзига хос жиҳатлари

Вазирлик МЧЖнинг ягона муассиси ҳисобланади. Жамият ҳукумат қарорига биноан бир вазирликдан бошқа вазирликка ўтказилади.

1. Давлат улуши 100 фоиз бўлган МЧЖни қабул қилиш-топшириш тартиби қандай?
2. МЧЖнинг барча мол-мулки, шу жумладан пул маблағлари бошқа вазирликка ўтказиладими? МЧЖ қабул қилиш-топшириш далолатномаси имзолангандан кейин ўз маблағларидан ва мол-мулкдан фойдалана оладими?
3. Муассис ўзгарганлиги муносабати билан МЧЖ ходимларига нисбатан қандай йўл тутилади?

– МЧЖ муассиси умумий асосларда алмаштирилади.

1 Кўриб чиқилаётган вазиятда Вазирлар Маҳкамасининг қарорига ҳавола қилинган ҳолда амалдаги ва бўлғуси муассис ўртасида муассис ўзгараётганлиги тўғрисидаги қўшма баённомани расмийлаштиришни тавсия этамиз. Унда бўлғуси муассис янги тахрирдаги МЧЖ уставини тасдиқлайди ва ушбу устав қайта рўйхатдан ўтказилади (*Низом, ВМнинг 9.02.2017 йилдаги 66-сон қарорига 1-илова*). МЧЖнинг ўтказилиш далилини МЧЖнинг устав фондидаги улушни қабул қилиш-топшириш далолатномаси билан расмийлаштириш мумкин.

2 МЧЖ қабул қилиш-топшириш далолатномаси расмийлаштирилган санадан қатъи назар, ўзига тегишли мол-мулкни (шу жумладан пул маблағларини) тасарруф этишга ҳақлидир. Улушни беришда фақат МЧЖ устав фондидаги улушга бўлган мулк ҳуқуқ ўтади.

3 Корхона мулкдори ўзгарганда ходимларнинг розилиги билан меҳнат муносабатлари давом эттирилади. Янги мулкдор корхона раҳбари, унинг ўринбосарлари, бош бухгалтер билан тузилган меҳнат шартномасини бекор қилишга ҳақли (*МК 100-м. 2-қ. 6-б.*). Корхонанинг қолган ходимлари билан меҳнат шартномаларини фақат умумий асосларда бекор қилиш мумкин (*МК 98-м.*).

Альберт Сафин, «Norma» МЧЖ эксперти.

ҚОНУНЧИЛИКДАГИ ЯНГИЛИКЛАР

Пенсия учун 2005 йилдан кейинги стаж автоматик тарзда тасдиқланади

Пенсияни расмийлаштириш учун 2005 йилдан бошлаб амалга оширилган меҳнат фаолияти бўйича стажни тасдиқлашнинг янги тартиби Президентнинг 2020 йил 2 мартдаги ПФ-5953-сон Фармони билан белгиланган (*Фармон матни «СБХ» мазкур сонининг ҳужжатлар пакетида берилмоқда*).

Эслатиб ўтамиз, шу йилдан бошлаб «Ягона миллий меҳнат тизими» идоралараро дастурий-аппарат комплекси (ЯММТ) жорий қилинган. Унда шакллантириладиган меҳнат фаолияти тўғрисидаги маълумотлар фуқароларнинг 2020 йил 1 январдан кейинги давр учун меҳнат стажларини тасдиқлайди.

Энди 2005 йилдан 2020 йилгача бўлган давр учун стажни тасдиқлашнинг янги тартиби белгиланди. **Архив маълумотларини тақдим этмаган ҳолда пенсия тайинлаш учун:**

➢ 2005–2016 йиллар даври учун - жамғарилб бориладиган пенсия тизимига мажбурий бадаллар тўғрисидаги маълумотлардан;

➢ 2016–2018 йиллар даври учун - Бюджетдан ташқари пенсия жамғармасига ўтказилган суғурта бадалларини яқка тартибда ҳисоба олишнинг марказлаштирилган электрон реестри маълумотларидан;

➢ 2019 йил учун – фуқаролар иш ҳақининг яқка тартибдаги ҳисобини юретишнинг марказлаштирилган электрон реестри маълумотларидан фойдаланилади.

Ушбу даврлар учун архив маълумотлари фақат тизимларда зарур маълумотлар мавжуд бўлмаганда ёки фуқаронинг мурожаати асосида талаб қилиниши мумкин. Фуқаро томонидан тақдим этилган ҳужжатларни текшириш ҳамда қўшимча архив маълумотларини талаб қилиб олиш зарурати бўлганда, фуқарога пенсия минимал миқдор бўйича сирдан расмийлаштирилади ва кейинчалик қайта ҳисоб-китоб қилинади.

2005 йилгача амалга оширилган меҳнат фаолияти бўйича стажни тасдиқлаш тартиби, чамаси, илгаригидек қолади: қоғоз шаклидаги меҳнат дафтарчаси асосида. Агар меҳнат дафтарчаси бўлмаса, унда зарур ёзувлар мавжуд бўлмаса ёки меҳнат даврлари тўғрисида нотўғри ва ноаниқ ёзувлар бўлса, бошқа тасдиқловчи ҳужжатлар: маълумотномалар, буйруқлардан кўчирмалар, шахсий ҳисобварақлар ва иш ҳақи беришга қайдномалар, меҳнат шартномалари (контрактлари), архив маълумотномалари ва ҳоказо қабул қилинади.

Уч ой муддатда:

➢ ЯММТ орқали 2020 йилгача бўлган давр учун маълумотларни йиғиш ва рақамлаштириш мақсадида манфаатдор идораларнинг тизим ва маълумотлар базалари билан интеграция қилинади;

➢ пенсия тайинлаш ва тўлаш тартиби такомиллаштирилади. Хусусан, пенсия тўловларини автоматик тарзда ҳисоблаш ҳамда фуқаролар ўзларининг пенсиялари тўғрисидаги ахборот билан танишишлари механизми ишлаб чиқилади.

Бундан ташқари, ҳужжат ўзини ўзи банд қилаётган фуқароларга вақтинчалик меҳнат гувоҳномалари бериладиган фаолият турлари (хизматлар, ишлар) рўйхатини қайта кўриб чиқиш юзасидан топшириқни ўз ичига олган. Шунингдек, фрилансинг (масофадан туриб ишлаш) имкониятларини оммалаштириш бўйича чора-тадбирлар амалга оширилади.

Ҳужжат Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базасида (lex.uz) расман эълон қилинган ва 3.03.2020 йилдан кучга кирди.

Ленара Хикматова,
«Norma» МЧЖ эксперти.

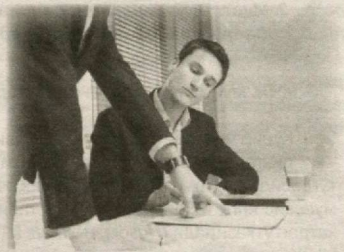

Мажбуриятларни юклаш ҳужжатлар билан расмийлаштирилади

Электрон меҳнат шартномалари ва меҳнат дафтарчалари тизими билан ишлашда ходимга мажбуриятларни юклаш тўғрисида буйруқ чиқариш зарурми?

– Иш берувчи ёзма шаклда тегишли қарорни расмийлаштириш йўли билан «ЯММТ» ИДАКга кириш ҳуқуқига эга бўлган масъул шахсларни белгилаш шарт (Низомнинг 8-банди, ВМнинг 5.12.2019 йилдаги 971-сон қарорига 1-илова).

Бу буйруқ, фармойиш ёки мазкур иш топширилаётган шахснинг лавозим йўриқномасида алоҳида банд билан ёхуд иш берувчи томонидан тасдиқланган лавозим йўриқномасига қўшимча киритиш тарзида белгилашни мумкин. Мажбурият ходим билан тузилган меҳнат шартномасида ҳам қайд этилиши мумкин.

Дафн этиш маросими учун нафақа

Ходим 22 кунлик фарзандининг вафот этганлиги тўғрисида ФХДЭ органлари томонидан берилган маълумотноманинг асл нусхасини тақдим этди. Нафақа белгиладиган шахслар рўйхати мавжуд. Ундаги бандлардан бирида бола бир ҳафталик бўлганига қадар вафот этиши ҳолати қайд этилган (ВМнинг 14.06.2011 йилдаги 174-сон қарорига 1-илова). Бироқ мазкур ҳолатда бола 22 кунлик бўлган.

Бундай ҳолатда иш берувчи дафн этиш маросими учун нафақани тўлаши лозими ва қандай миқдорда берилади?

– Ҳа, тўлаши лозим.

Меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларида ходим ёки унинг оила аъзоси вафот этганда дафн этиш маросими учун нафақа тўлашини кафолатланган (МК 288-м.). Боланинг 22 кунлигида вафот этганлиги ҳолати ходим ёки унинг қарамоғидаги оила аъзоси вафот этганлиги ҳолатига тўғри келади ва қорхона нафақа тўлаши лозим (Низомнинг 5-банди «в» кичик банди, ВМнинг 14.06.2011 йилдаги 174-сон қарорига 1-илова).

Ҳаётининг биринчи ҳафтасида вафот этган ёки ўлик тузилган (перинатал ўлим) болани дафн этиш учун нафақа Давлат бюджети маблағлари ҳисобидан тўланади (26.12.2018 йилдаги ПҚ-4086-сон қарорнинг 28-банди).

Нафақа учун унга бўлган ҳуқуқ юзага

келгандан кейин 60 кун мобайнида муражаат қилиш мумкин. БХМнинг 4 баравари миқдорда нафақа тўланади (Низомнинг 9, 10-бандлари).

Нафақа тайинлаш учун ариза ходимнинг асосий иш жойи бўйича тақдим этилади. Ушбу ариза нафақа тайинлаши учун асос бўлади. Унга қуйидагилар илова қилинади (Низомнинг 31-банди):

➢ ўлим тўғрисидаги гувоҳнома нусхаси ва ўлим тўғрисидаги маълумотноманинг асл нусхаси;

➢ марҳумнинг ходим билан қариндошлиги даражасини тасдиқлайдиган ҳужжат (туғилиш ҳақидаги гувоҳнома, никоҳ тўғрисидаги гувоҳнома ва бошқалар);

➢ ариза берувчи паспортнинг нусхаси.

Эъло

«Жавоб берамиз» инфокиоскига ҳуш келибсиз

Солиқ солиш, бухгалтерия ҳисоби ва ҳуқуққа оид мавзулардаги саволларнигизга электрон қўлланмалар ва газета материаллари муаллифлари жавоб берадилар.

Жавобларни port.uz сайтидаги «Жавоб берамиз» эксперт хизмати электрон ахборот киоскидан топасиз.

Саволларни қуйидагича бериш мумкин:

✓ аввал port.uz сайтида рўйхатдан ўтиб, муражаатни электрон қўринишда жўнатган ҳолда;

✓ (71) 200-00-59 бевосита алоқа телефони орқали (душанбадан жумагача соат 10.00 дан 17.00 гача).

Ташкилот III гуруҳ ногиронлиги бўлган шахсни муҳандис лавозимига ишга қабул қилмоқчи. Ногиронлик бўйича маълумотномада 17.09.2019 йилдан 17.09.2020 йилгача III гуруҳ ногиронлиги кўрсатилган ва мутахассислиги бўйича қисқартирилган иш ҳажми билан ишлашига рухсат этилган.

Бу ҳақда буйруқ ва у билан меҳнат шартномаси қандай расмийлаштирилади?

Унга қандай иш жадвали белгиланади?

Ногирон учун иш

– Ишлайдиган III гуруҳ ногиронлари учун имтиёзлар I ва II гуруҳ ногиронларига тақдим этилган имтиёزلардан фарқ қилади.

ТМЭКнинг тавсияларига мувофиқ иш берувчи III гуруҳ ногиронига тўлиқсиз иш вақти режими ўрнатиши (МК 220-м. 2-қ.) ва ишланган вақтга мутаносиб равишда ҳақ тўлаши ҳамда иш юкласини камайтириши лозим (МК 119-м.). Нормал давомийликдан кам ишланган вақт тўлиқсиз иш кунни ҳисобланади: бу тўлиқсиз иш кунни ёки тўлиқсиз иш ҳафтаси бўлиши мумкин.

Ишга қабул қилишда ушбу мажбурият меҳнат шартномасида ва ишга қабул қилиш тўғрисидаги буйруқда акс эттирилиши лозим. Иш юкласининг камайтирилиши тўғрисида лавозим йўриқномасида кўрсатилади. Ногиронларни тунги вақтда ишларга, шунингдек иш вақтидан ташқари ишларга ва дам олиш кунларидаги ишларга фақат уларнинг розилиги билангина жалб қилиш мумкинлигини ҳисобга олиш лозим. Мажбурий шarti: улар учун бундай ишлар тиббий тавсияларда тақиқланмаган бўлиши керак (МК 220-м. 5-қ.).

Бундай ходим билан белгиланган ногиронлик гуруҳи муддати тугагунга қадар муддатли меҳнат шартномасини тузишни тавсия этамиз. Кўрсатилган санадан кейин ТМЭКнинг янги ҳулосасига кўра янги меҳнат шартномасини тузиш ёки амалдаги меҳнат шартномасига тегишли ўзгартиришлар (меҳнат шартномасининг янги муддати ва янги меҳнат шартларини) киритиш мумкин.

Меҳнат шартномаси бандлари намуналари

— СОНИ МЕҲНАТ ШАРТНОМАСИ

Тошкент ш. «_____» _____ 2020 й.

1. _____ масъулияти чекланган жамият бундан буён «Иш берувчи» деб аталувчи _____ тимсолида ва _____ (ходимнинг Ф.И.О.) бундан буён «Ходим» деб номланувчи, биргалликда «Томонлар» деб номланувчилар қуйидагилар тўғрисидаги ушбу Шартномани туздилар:

2. Ходим _____ МЧЖга муҳандис лавозимига 2020 йил «_____» _____ дан ишга қабул қилинади.

3. Шартнома асосий иш жойи бўйича тузилган шартнома ҳисобланади.

4. Шартнома муддати: 2020 йил 17 сентябргача.

5. Синов муддати: белгиланмаган.

8. Иш берувчи қуйидагиларни ўз зиммасига олади:

8.1. хавфсиз ва самарали ишлаш учун шарт-шароит яратиш; Ходимнинг иш жойини меҳнатни муҳофаза қилиш ва техник хавфсизлик қоидалари бўйича жиҳозлаш – Ходимга ёнги хавфсизлиги техникаси бўйича йўл-йўриқ кўрсатиш;

8.8. қорхонадаги тўлиқ иш юкласи учун назарда тутилган штат жадвалига мувофиқ лавозим маосидан келиб чиқиб ишланган вақтга мутаносиб равишда ойлик иш ҳақи тўлаш. Бунда мазкур иш ҳақининг миқдори қатъий белгиланмайди, Иш берувчининг молиявий ҳолатидан келиб чиққан ҳолда, Ўзбекистон Республикаси давлат бошқаруви органлари қарорларига биноан иш ҳақи оширилиши мумкин.

9. Ходим касаллигининг умумий сабабларига кўра III гуруҳ ногирони ҳисобланади, унга ТМЭК комиссиясининг 17.09.2019 йилдаги қарори билан меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларининг ногиронларга тааллуқли нормаларига риоя этган ҳолда мутахассислиги бўйича ишлаш тавсия этилган. Ходимга қуйидагилар белгилансин:

9.1. Иш кунни тартиби: ҳафтасига _____ соат (ёки беш кунлик иш ҳафтасида _____ соатлик иш кунни).

Буйруқ намунаси

«III гуруҳ ногиронини муайян муддатга ишга қабул қилиш тўғрисида»

1. Касаллигининг умумий сабабларига кўра III гуруҳ ногирони бўлган, ТМЭК комиссиясининг 17.09.2019 йилдаги қарори билан мутахассислиги бўйича ишлаш тавсия этилган ходим _____ (Ф.И.О.) 2020 йил «_____» _____ дан муҳандис лавозимига ишга қабул қилинсин.

2. _____ га (Ф.И.О.) меҳнат шартномаси муддати 2020 йил «17» сентябргача этиб белгилансин, шунингдек меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларидаги ишлайдиган ногиронларга тааллуқли нормаларга риоя этган ҳолда ва ТМЭК ҳулосасига кўра ходимнинг розилиги билан:

ишланган вақтга мутаносиб меҳнат ҳақи тўланган ҳолда (ЎЗР МК 119, 220-м.) _____ иш режими (режим қайд этилади) белгилансин.

Валерия Ляндрес, кадрлар хизмати ходими.

Огоҳлантириш муддати ўрнига пуллик компенсация

Штат қисқартирилганда ходим 2 ой ишлаб бермасликка қарор қилган бўлса, унга қандай тўлоелар тўланади?

– Штат қисқартирилганда 2 ойлик огоҳлантириш муддати тугамасдан меҳнат шартномаси фақат ходимнинг ёзма розилиги билан иш берувчининг ташаббусига кўра бекор қилинади (МК 100-м. 2-қ. 1-б.).

Огоҳлантириш таомили огоҳлантириш муддатига ёки муддатнинг қолган қисмига мувофиқ келадиган пуллик компенсация билан алмаштирилиши мумкин. Яъни компенсация ходим огоҳлантириш даврида олиши мумкин бўлган иш ҳақи миқдорига мувофиқ

келиши лозим. Унинг миқдори вақтбай ишлайдиган ходимлар учун белгиланган устамаларни ҳисобга олган ҳолда, шунингдек ишбай ҳақ оладиган ходимлар учун иш бирлиги учун амалдаги тўлов миқдорлари асосида лавозим маошидан (ўртача ойлик иш ҳақидан эмас) келиб чиққан ҳолда аниқланади.

Ходим билан иш берувчи ўртасидаги келишувга биноан огоҳлантириш унинг муддатига мувофиқ келадиган пуллик компенсация билан алмаштирилиши мумкин (МК 102-м. 2-қ., 109-м.).

МИСОЛЛАР

1. Ходим огоҳлантириш олиши биланоқ 2 ой ишлаб бермасдан ишдан дарҳол бўшашини маълум қилди – унга бутун огоҳлантириш даври, яъни 2 ой учун пуллик компенсация тўланади.

2. Ходим огоҳлантирилгандан кейин бир ой ўтгач ўзига иш топди ва корхона раҳбариятига муражаат қилиб у билан меҳнат шартномасини огоҳлантириш муддати тугашидан олдин бекор қилишни ва қолган бир ойни пуллик компенсация билан алмаштирилиши сўради – унга 1 ой учун пуллик компенсация тўланади.

Огоҳлантириш муддати давомида, ходимга бошқа иш қидириш учун ҳафтада камида 1 кун шу вақт учун иш ҳақи сақланган ҳолда ишга чиқмаслик ҳуқуқи берилади (МК 102-м. 6-қ.).

Огоҳлантириш муддати ўрнига ходимга тўланадиган пуллик компенсация иш берувчини қуйдагиларни тўлашдан озод этмайди:

➢ барча ишланган кунлар учун ходимга тўланиши лозим бўлган иш ҳақи, меҳнат шартномаси бекор қилинган кун ҳам ҳисобга киритилади (МК 110-м.);

➢ фойдаланилмаган таътиллар учун компенсация, улар мавжуд бўлганда (МК 151-м.)

➢ ходимларни ишдан бўшатишда корхонанинг локал ҳужжатларида ёки меҳнат шартномаларида назарда тутилган тўловлар;

➢ ўртача ойлик иш ҳақидан кам бўлмаган миқдорда ишдан бўшатиш нафақаси (МК 109-м.);

➢ иш қидириш даврининг иккинчи ойи учун ўртача ойлик иш ҳақи (МК 67-м.);

➢ ходим меҳнат шартномаси бекор қилинган кундан бошлаб 10 кун мобайнида маҳаллий меҳнат органида иш қидираётган шахс сифатида рўйхатдан ўтса, 3-ой учун ҳам ўртача иш ҳақи (МК 67-м.);

➢ муддатли меҳнат шартномасида иш берувчининг ташаббуси билан уни муддатидан олдин бекор қилганлик учун неустойка тўлаш шarti назарда тутилган бўлса, неустойка (МК 104-м.).

Реклама

«КИЧИК КОРХОНА ЭЛЕКТРОН БУХГАЛТЕРИ»

Ўзбек тилидаги қўлланмасини тақдим этамиз

Тошкент ш., Миробод тумани, Таътиларжон кўч., 1/1.
Тел. (998 71) 200-00-90. E-mail: office@norma.uz,
web: www.norma.uz

Вақтинча олинган ходимни ишда қолдириш

Спорт мактабида асосий иш жойи бўйича тўлиқ ставкада ишлайдиган шифокор (1-ходим) болани 3 ёшгача парваришлаш таътилига чиқди. 3 йил ўтгач таътилдан қайтди ва 0,5 ставка иш юкмаси белгиланиши сўрапти. У таътилда буладиган даврга муддатли меҳнат шартномаси бўйича тўлиқ ставкада шифокор (2-ходим) ишга қабул қилинган.

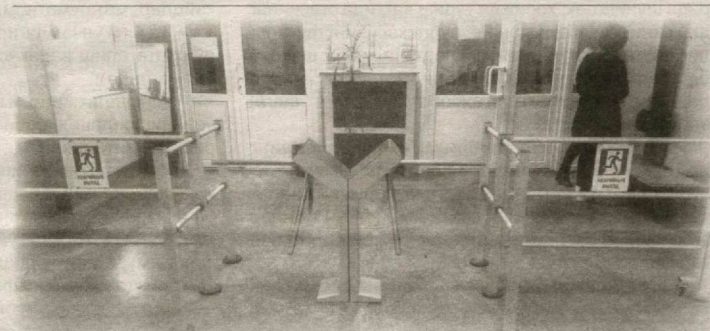
Асосий ходимнинг ўрнига ишлайётган ходимни ўриндошлик бўйича иккинчи ярим ставкада ишда қолдириш мумкинми?

– Мумкин.

1-ходимнинг илтимосини инобатга олган ҳолда ҳамда унинг розилиги билан болани парваришлаш таътилидан қайтган кундан бошлаб меҳнат шартномасига қўшимча битим тузиб ва тегишли буйруқ чиқариб, меҳнат шартномаси шартларини ўзгартиришингиз лозим (МК 88-м., 96-м. 7-қ.).

Асосий ходим ишга чиққан пайтдан бошлаб 2-ходимнинг меҳнат шартномаси шартларини худди шундай тартибда ўзгартиришингиз, яъни у бўш иш жойи бўйича 0,5 ставкага ишга олинган деб ҳисоблашингиз мумкин.

2-ходим билан тузилган меҳнат шартномасини муддати тугаши билан бекор қилишингиз (МК 105-м.) ва янги шартлардаги меҳнат шартномаси бўйича уни ўриндошликка ёки асосий иш жойига 0,5 ставкага ишга қабул қилишингиз мумкин. 2-шифокорни ўриндошлик бўйича ишга олинганлигини фақат у асосий иш жойига эга бўлганда ва у ердан бу ҳақда маълумотнома тақдим этганда расмийлаштириш лозим (МК 80-м. 1-қ.).

Устамани бекор қилиш – интизомий жазо эмас

Меҳнатни рағбатлантириш мақсадида ишлаб чиқариш корхонаси бўлимининг барча ходимларининг иш ҳақига ойлик шахсий устамалар белгиланган. Бир ходим меҳнат интизомини бузганлиги аниқланди (техник ҳужжатларни расмийлаштиришда хатога йўл қўйган, иш вақти тугамасдан ишдан кетиб қолган).

Раҳбар уни шахсий устамадан маҳрум этишга қарор қилди. Ходимдан тушунтириш хатини ёзиш талаб қилинди. Ички меҳнат тартиби қоидаларига мувофиқ ишга келмаслик меҳнат интизомини қўпол тарзда бузшига киради, бундай ҳолат бир марта қайд этилганда ҳам меҳнат шартномаси бекор қилиниши мумкин.

Шахсий устаманинг бекор қилиниши интизомий жазо чораси ҳисобланадими? Ушбу ҳаракат учун ходимга нисбатан интизомий жазо чораси қўллаш ёки меҳнат шартномасини бекор қилиш мумкинми? Қандай ҳужжатлар расмийлаштирилиши лозим?

– Ходимларнинг иш ҳақига шахсий устамалар ва интизомий жазо чоралари ҳар хил нарсалардир.

Саволда айтиб ўтилган:

➢ техник ҳужжатларни расмийлаштиришда хатога йўл қўйиш меҳнат интизомини бузиш ҳисобланмайди, бироқ ходимни иш ҳақига устамалардан маҳрум қилиш тўғрисида қарор қабул қилинишига сабаб бўлиши мумкин.

Шахсий устамалар меҳнат учун рағбатлантириш тусидаги тўловларга кирмайди. Уларнинг бекор қилиниши интизомий жазо чораси ҳисобланмайди (МК 180-м. 3-қ., 181-м.).

Ходимларнинг иш ҳақига шахсий устамалар меҳнатга ҳақ тўлаш тизими ёки корхонанинг локал ҳужжатлари билан белгиланади ҳамда шундай тартибда бекор қилинади;

➢ иш вақти тугамасдан ишдан кетиб қолиш меҳнат интизомини бузиш ҳисобланади.

Ходимга меҳнат интизомини бузганлиги учун меҳнат шартномасини бекор қилишга интизомий жазо чоралари қўлланилиши мумкин (МК 181-м.).

Ходим интизомий жазо устидан шикоят қилишга ҳақли (МК 184-м.).

Хорижда бўлган фуқароларнинг консуллик рўйхати қандай юритилади

Ташқи ишлар вазирининг буйруғи билан (АВ томонидан 10.02.2020 йилда 3218-сон билан рўйхатдан ўтказилган) Хорижда бўлган (бўлиб турган) Ўзбекистон Республикаси фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахсларнинг консуллик рўйхатини юритиш тартиби тўғрисидаги йўриқнома тасдиқланди.

Хорижда доимий яшаётган ёки вақтинча бўлиб турган Ўзбекистон фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар консуллик муассасаларида доимий ёки вақтинча консуллик рўйхатига олиниши лозим.

Консуллик рўйхатига олиниши учун фуқаролар куйидаги шахсни тасдиқловчи ҳужжатлардан бирига эга бўлишлари керак:

➤ **Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг биометрик паспорти** – Ўзбекистон Республикаси ҳудудига эгасининг шахсини ва Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини тасдиқлайдиган, паспорт эгасининг шахсий биографик маълумотлари ва биометрик параметрлари сақланган электрон ахборот ташувчига (чипга) эга бўлган ҳужжат;

➤ **Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг хорижга чиқиш биометрик паспорти** – хорижга чиқиш ҳамда Ўзбекистон Республикаси ҳудудига кириш, шунингдек, хорижда туриш вақтида эгасининг шахсини ва Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини тасдиқлайдиган, паспорт эгасининг шахсий биографик маълумотлари ва биометрик параметрлари сақланган электрон ахборот ташувчига (чипга) эга бўлган ҳужжат;

➤ **Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг номиометрик намунадаги паспорти** – мамлакат ҳудудига 2019 йил 31 декабрда, хорижий давлат ҳудудига эса амал қилиш муддати тугагунга қадар эгасининг шахсини ва Ўзбекистон фуқаролигини тасдиқловчи ҳужжат;

➤ **Фуқаролиги бўлмаган шахснинг биометрик ҳаракатлиниш ҳужжати** – фуқаролиги бўлмаган шахслар учун.

Ўзбекистоннинг чет давлатда таъсис этиладиган дипломатик ваколатхонасининг консуллик бўлими, бош консулхонаси, консулхонаси, вице-консуллиги ва консуллик агентлиги консуллик муассасаси ҳисобланади.

Консуллик рўйхатига (доимий, вақтинча) консуллик муассасасининг ўзида ёки интерактив консуллик хизматлари веб-порталда (www.consulate.mfa.uz) олишлари мумкин.

Ўзбекистон фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахсларни доимий консуллик ҳисобига олиш учун консуллик йиғимлари консуллик ҳаракатини амалга оширилганлиги билан боғлиқ ҳақиқий харажатларнинг ўрнини қоплаш ҳисобидан йиғимлар ундирилади (Тариф, 24.12.2013 йилдаги ПҚ-2095-сон қарорга 3-илова). 16 ёшга тўлмаган болаларни рўйхатга олиш учун консуллик йиғимлари ундирилмайди.

Доимий ёки вақтинча консуллик ҳисобига олинган кейин ҳисоб маълумотлари ўзгартиришлар (Ф.И.О., яшаш манзилини ўзгартириш ва шу кабилар) киритилганда рўйхатга олиш варақасига (электрон рўйхатга олиш варақасига) тегишли қайдлар ва қўшимчалар киритилади. Электрон рўйхатга олиш варақалари Ўзбекистон Республикаси ТИВнинг Ягона автоматлаштирилган ҳисобга олиш тизими (кейинги ўринларда – ЯАХТ) маълумотлар базасида сақланади.

Хорижда доимий яшовчи фуқаролар ва фуқаролиги бўлмаган шахслар консуллик муассасаси рўйхатига олиниш учун куйидаги ҳужжатларни тақдим этади:

➤ интерактив хизматлар веб-портали орқали белгиланган шакл бўйича тўлдирилган электрон рўйхатга олиш варақаси (бундай имконият бўлмаганда ариза ва рўйхатга олиш варақаси белгиланган шакллар бўйича тўлдирилади);

➤ шахсни тасдиқловчи ҳужжат;

➤ 16 ёшга тўлмаган болаларнинг туғилганлик тўғрисидаги гувоҳномасининг (биометрик паспорт, номиометрик паспорт, хорижга чиқиш биометрик паспорти ва ҳаракатлиниш ҳужжати бўлмаганда) асли;

➤ ота-онасидан бирининг номиометрик паспортидаги бола ҳақидаги маълумотлар киритилган саҳифаси нусхаси (бундай қайд мавжуд бўлса);

➤ чиқиш кетиш варақасининг ёки миграция ва фуқаролиқни расмийлаштириш бўлими томонидан берилган биометрик ёки номиометрик паспортга ёпиштирилган «Doimiy yashashga ketishga ruxsat berildi» ёзуви стикернинг нусхаси;

➤ хорижий давлатда бўлиб туришининг қонунийлигини тасдиқловчи ҳужжат (виза, яшаб туриш ҳужжати, вақтинча яшашга рухсатнома, паспортдаги қайдлар, маълумотномалар ва шу кабилар);

➤ 3 x 4 см ўлчамдаги 1 дона фотосурат (электрон рўйхатга олиш варақасини тўлдиришнинг имкони бўлмаганда);

➤ консуллик йиғими ва ҳақиқий харажатларнинг ўрнини қоплаш ҳисобига йиғимлар тўлангани тўғрисида қвитанция.

Хорижга вақтинча яшаш учун чиқиб кетган ҳамда хорижда доимий яшашга қарор қилган фуқаролар ва фуқаролиги бўлмаган шахслар келгусида доимий консуллик рўйхатига қўйиш учун консуллик муассасасига мурожаат қилишлари мумкин.

Хорижга хизмат сафарига, ўқишга, даволанишга, ишга ва ўз оиласи билан бирлашиш учун чиқиб кетган фуқаролар ва фуқаролиги бўлмаган шахслар 6 ойдан ортиқ муддатга борган бўлса, вақтинча консуллик рўйхатига олинадилар. Хорижга сайёҳ сифатида, шахсий ишлари ёки бошқа мақсадларда 6 ойдан ортиқ бўлмаган муддатга чиқиб кетган, шунингдек мамлакат орқали транзит ўтиб кетаётганлар консуллик рўйхатига олинмайди.

Вақтинча консуллик рўйхати 4 йилгача бўлган муддатга расмийлаштирилади. Вақтинча консуллик рўйхатига олиниш учун юқорида айтиб ўтилган тегишли ҳужжатлардан ташқари, тегишинча куйидагилар тақдим этилади:

➤ хизмат сафари тўғрисидаги буйруқ ёки хизмат сафари гувоҳномасининг нусхаси;

➤ ўқиш жойидан маълумотнома ёки бошқа тасдиқловчи ҳужжатлар;

➤ Ўзбекистон ёки бўлиб турган мамлакат тиббиёт муассасаси томонидан берилган тиббий ҳужжатлар;

➤ хорижга ишлашга чиқиб кетганлар учун иш жойидан маълумотнома ёки меҳнат шартномасидан нусха;

➤ никоҳ тузилганлиги тўғрисида гувоҳноманинг (оиласи билан бирлашиш мақсадида хорижга чиқиб кетганлар учун) ҳамда болаларнинг туғилганлик тўғрисидаги гувоҳномалари нусхалари;

Доимий ёки вақтинча консуллик ҳисобига қўйиш учун интерактив консуллик хизматлар веб-порта-

ли орқали мурожаат қилганда юқорида кўрсатилган ҳужжатларнинг «PDF» форматида сканер қилинган нусхалари жўнатилади.

Юқорида кўрсатилган барча ҳужжатлар тақдим этилган вақтнинг ўзида консуллик мансабдор шахси:

биринчидан, ариза берувчининг шахсини тасдиқлайдиган ҳужжатга имзо қўяди, консуллик муассасасининг муҳрини босади ва консуллик рўйхатига олиш санасини кўрсатган ҳолда тегишли ёзувни қайд қилади;

иккинчидан, ЯАХТ маълумотлар базасига вақтинча консуллик рўйхатига олинганлик тўғрисидаги маълумотларни киритади;

учинчидан, интерактив хизматлар веб-портали орқали консуллик рўйхатига олинган фуқаролар ва фуқаролиги бўлмаган шахсларнинг электрон почта манзилига вақтинча консуллик рўйхатига олинганлик тўғрисидаги тегишли хабарномани жўнатади.

Агар инсоннинг бўлиб турган мамлакатда яшашни давом эттириш истаги бўлганда, консуллик мансабдор шахси вақтинча консуллик рўйхатига олиш муддатининг тугашидан бир ой олдин уни узайтириш учун мурожаат қилиш зарурлиги ҳақида, мурожаат қилинмаган ҳолда – унинг консуллик ҳисобидан чиқарилиши ҳақида огоҳлантиради.

Куйидаги ҳолларда фуқаролар ва фуқаролиги бўлмаган шахслар консуллик рўйхатидан чиқарилиши мумкин:

➤ бошқа консуллик округига доимий яшашга чиқиб кетганда;

➤ хорижда вақтинча бўлиб туриш муддати тугаганда;

➤ Ўзбекистон фуқаролигидан чиққанда (фуқаролиқни йўқотганда);

➤ вафот этганда.

Фуқаролар ва фуқаролиги бўлмаган шахслар доимий ёки вақтинча консуллик ҳисобидан чиқиш учун тегишли ариза билан шахсан ёки ишончли вакил орқали консуллик муассасасига мурожаат қилдилар. Шахсан келишининг имкони бўлмаганда, ариза почта ёки электрон почта манзили орқали консуллик мансабдор шахсини хабардор қилиш ва унинг келиб тушгани тасдиғини олиш шarti билан юборилиши мумкин.

Консуллик рўйхатидан чиқаришда консуллик мансабдор шахси томонидан аризачининг рўйхатга олиш варақасига (электрон рўйхатга олиш варақасига) тегишли ёзув киритилади ва унинг шахсини тасдиқловчи ҳужжатига рўйхатдан чиқарилганлик тўғрисида штамп, гербли муҳр ва консуллик мансабдор шахсининг имзоси қўйилади.

Интерактив хизматлар веб-портали орқали консуллик рўйхатига олинган фуқаролар ва фуқаролиги бўлмаган шахсларни консуллик рўйхатидан чиқариш тегишли хабарномани уларнинг электрон почта манзилига юбориш орқали электрон шаклда амалга оширилиши мумкин. Ўзбекистонда бўлиб турган фуқаро ёки фуқаролиги бўлмаган шахсни консуллик рўйхатидан чиқариш учун ТИВнинг Консуллик-ҳуқуқий департаментига мурожаат қилиш лозим.

Ҳужжат Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базасида (lex.uz) эълон қилинган ва 10.02.2020 йилдан кучга кирди.

Анвар Иркаходжаев, «Norma» МЧЖ эксперти.

Реклама

«СОЛИКЛАР:
САВОЛЛАР ВА ЖАВОБЛАР»

Ўзбек тилидаги қўлланмасини тақдим этамиз

Тошкент ш., Миробод тумани, Ватинмаржон кўч., 1/1
Тел. (71) 200-00-90. E-mail: office@norma.uz, web: www.norma.uz

Ҳисоблагич «тескари» ишлаганда нима қилиш керак?

Пойтахтда замонавий электр ҳисоблагичларнинг оммавий тарзда ўрнатилиши истеъмолчилар асосий қисмини бир зумда қарздорларга айлантди-қолди. Кўпчилиكنинг ҳисобга олиш ускуналари кўрсаткичларни эскиларига қараганда кўпроқ кўрсатиб, худди гаплашиб олгандек, «ёлғон ишлай» бошлады. Ўз навбатида, электрдан фойдаланганлик учун нореал тўловлар ҳисобланиши кўпайди. Одамлар нақ бошини чангаллашди: қайси бирига ишонish керак? Ҳисоблагич бир кўрсаткични берса, етказиб берувчининг SMS хабарида бошқа рақам, шахсий кабинетдаги тўланиши керак бўлган ҳақ эса яна бошқа кўрсаткичда...

Истеъмолчиларга эски ҳисоблагичлар электр энергияси истеъмолини чала ҳисоблаган, эндиғиси эса мидан-сиригача ўлчайди, деб тушунтирилди. Умуман олганда эса, фуқароларнинг ўзлари айбдор: электр қувватидан исрофгарчилик билан фойдаланишда-да, кейин ҳисоблагич «чириллатиб ёзибди», дейишади.

Электр ҳисоблагичларни ўрнатган абонентларнинг кўпчилигида эса кўрсаткичлар 2-3 барабар ва ундан ҳам юқорига кўтарилиб кетган. Баъзиларда бу кўрсаткич ҳатто бир неча кунда 1 000 кВт гача етган — атайин хоҳлаганда ҳам бунга эришиш қийин. Бошқаларнинг ҳисоблагичлари эса ўчирилган ҳолатда ҳам тезлики пасаитирмаган.

Гап шундаки, ҳаммасига ҳисоблагичлар наридан-бери, шошма-шошарлик билан ўрнатилгани сабаб бўлди. Бунда Энергия ресурсларини ҳисобга олишнинг автоматлаштирилган тизимини жорий этиш доирасида электр энергияси ва табиий газни ҳисобга олишнинг замонавий ускуналарини ўрнатиш тартиби тўғрисидаги низом (АВ томонидан 4.05.2018 йилда 3005-сон билан рўйхатдан ўтказилган) талаблари

ҳам бузилган. Ишлар истеъмолчилар ва Мажбурий ижро бюроси (МИБ) вакиларининг иштирокчисиз ўтказилган. Ҳисобга олиш ускуналаридан қандай фойдаланиш кераклиги тушунтирилмаган. Эски ҳисоблагичларнинг кўрсаткичларини қайд этмаган ҳолда ечиш-ўрнатиш далолатномалари тузилмаган. Замонавий электр ҳисоблагичларни ўрнатиш тартиби ҳақида «Норма маслаҳатчи» газетасининг 1.10.2019 йилдаги 40-сонида мавзувий чқишда батафсил тушунтириш берганмиз.

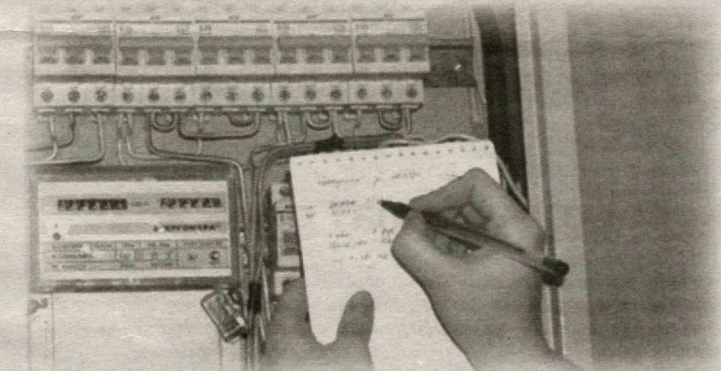
Хўш, энди биз нима истаемиз? Истеъмолчиларга шунча бош оғриғини бирданга яратиб берган мутасаддиларнинг масъулиятсизлиги оқибатида ҳисоблагичларнинг «эси оғиб қолди» шекилли. Бир жойда пухта уланмаган, бошқа жойда симлар чалкаштириб юборилган. Қаердадир ҳисоблагичлар адашиб бошқа квартираларга улаб берилган. Уларнинг бир қисми эса умуман брак чиққан. Шундоқ ҳам тақомиллашмаган ҳисоб тизими ҳақиқатдан йироқ бўлган рақам ва сонларни кўрсата бошлады. Қарздорликлар бўйича баҳс-низола авж олди.

Энергетика вазирлиғига савол: чидаб бўлмайдиган бундай мансаб совуққонлиги учун ўрнатиш ишларига жалб этилган пудрат ташкилотининг жилла курси бир нафар ходими жазоландими? Ахир истеъмолчиларни электр энергиясини ҳисобга олишнинг автоматлаштирилган тизими (ЭҲНАТ) билан бирлаштирилган замонавий ҳисобга олиш ускуналарини билан жиҳозлаш энергетика тармоғини модернизация қилишнинг устуворликларидан ҳисобланади. Олдинда замонавий газ ҳисоблагичларни, совуқ сув ва иссиқ сув истеъмолини ҳисобга олиш ускуналарини ўрнатиш ишлари турибди. Ўрнатиш ишларининг биринчи тўлқинидан хулосалар чиқариладими ёки яна ҳаммаси хайбаракаллачилик билан ўтармикани? Ҳозирда Монополияга қарши курашш кўмитаси, «Тошкент шаҳар электр тармоқлари корхонаси» АЖнинг аралашуви туфайли муаммонинг кескинлашуви биров юмшади. Электр ҳисоблагичларни ўрнатиш давом этмоқда. шунга кўра фуқаролар саволларни беришда ҳам давом этаётлар.

Ҳисобга олиш ускуналари нотўғри ўрнатилган ҳолат учун 12 маслаҳат

1. Янги электр ҳисоблагич ўрнатилгандан кейин у электр таъминоти ташкилотидан рўйхатдан ўтганигига ишонч ҳосил қилиш, етказиб берувчининг сайтидаги шахсий кабинетда ёки ҲЭТнинг офисига шахсий ҳисобварақ ҳолатини текшириш лозим.
2. Электр ҳисоблагич ўрнатилгандан кейин сизда қарздорлик вужудга келган бўлса, тўлов бўйича барча квитанцияларингиз ҲЭТ маълумотлар базасига киритилган-киритилмаганини текширинг, уларни етказиб берувчининг ҳисоб маълумотлари билан солиштириб кўринг. Ҳисобланган тўловларни қозға чиқартириб олинг.
3. Янги ҳисоблагич сизнинг иштирокингизсиз ўтказилган бўлса, қарздорлик қайси даврдан буён бошланганлиги, олдинги ўлчов ускунасининг кўрсаткичлари қайд этилган-этилмаганлиги, етказиб берувчида кўрсаткичларни тасдиқловчи далолатнома ёки фотосурат бор-йўқлигини аниқлаштиринг.
4. Ҳисоблагич ўрнатилгандан кейин унинг кўрсаткичлари ошириб юборилган деб ҳисобласангиз, дарҳол ёзма равишда ҲЭТга мурожаат қилинг. Электр таъминоти ташкилоти вакили улашиш тўғрилигини текшириши, нотўғри ҳисобланган ҳолатларни тузатиши, далолатнома тузиши ва мана шу далолатнома асосида сизга тўловларни қайта ҳисоблаб беришлари керак бўлади.
5. Агар абонент ва ҲЭТ ходимининг ҳисоблагич тўғри ишлаётгани хусусидаги фикрлари ҳар хил бўлса ёки электрик нотўғри кўрсаткичлар сабабини аниқлай ололмаётган бўлса, у ҳолда ҳисоблагични «Ўзстандарт» органларига текширтириб (қиёловдан ўтказиш билан чалкаштирилмасин) олиш керак. Текширувни етказиб берувчи ўтказадди. Сабаби гап фойдаланиш жараёнида абонент айби билан юз берган носозликлар ҳақида кетаётгани йўқ, балки гап ҳисоблагични ўрнатиш вақтидаги носозлик ҳақидадир. Лекин ҲЭТ ходимлари ҳар қандай йўллар билан бўлса-да, бундан бош тортадилар. Шунинг учун вақтни йўқотмасдан, истеъмолчининг ўзи ҳисоблаш ускунасини текширувга олиб бориши мумкин.
6. Ҳисоблагични текширтириш учун ечиш-ўрнатиш ҲЭТ ходими томонидан истеъмолчи ва МИБ ходими иштирокида амалга оширилади. Бунда ечиш-ўрнатиш далолатномаси тузилади. Агар экспертиза янги ҳисоблагични носоз (истеъмолчининг айбисиз) деб топса, у ҳолда ҲЭТ олдинги ҳисобот даври учун ўртача суткалик истеъмол асосида нотўғри ҳисобланган суммани қайта ҳисоблаб чиқаради. Текширув ўтказиш даври учун ҳам худди шундай қайта ҳисоблаш амалга оширилади. Бу ҳолда ҳам етказиб берувчи текширув ўтказиш билан боғлиқ бўлган харажатларни истеъмолчига қўлаб беради.
7. Агар муаммо ускунани ўрнатишда эмас, балки ҳисоблагичнинг ўзида бўлса ва экспертиза ундан кейинчалик фойдаланиш мумкин эмаслигини эътироф этса (яъни брак бўлса), у ҳолда етказиб берувчи янги ускунани ўз ҳисобидан ўрнатиб бериши шарт.
8. Агар ҳисоблагичларни ўрнатиш чоғида майдончадаги қўшниларининг квартиралари чалкаштириб юборилган ва оқибатда бир истеъмолчига қўшнинг ҳисобидан кўпроқ тўлов ҳисоблаб юборилган бўлса, буни ҳал қилишининг 2 та йўли бор. Аввалига тушунмовчиликни қўшничасига бартараф этишга ҳаракат қилиб кўриш лозим. Яъни тўловларни солиштириб кўриш, тафовутни тўлаб қўйиш мумкин. Агар бу усул иш бермаса, у ҳолда ҲЭТ ходими далолатнома тузиб, унда ҳисоблагичлар ва абонентлар рақамларининг номувофиқлиги қайд этилади, ана шу асосда уларга қайта ҳисоблаш амалга оширилади.
9. Истеъмолчи электр ҳисоблагичнинг бир неча асосий параметрларидан хабардор бўлиши лозим. Улар ўнг томонда жойлашган «Поиск» («Қидирув») тугмачи билан бошқарилади. Тугма бир марта босилганда ҳисоблагичнинг рақами қайд этилади (С.1.0 функцияси). Икки марта босилганда — айна пайтдаги умумий

фаол энергия қайд этилади (15.7.0). Тугмачага 5 марта босилса, жорий ойдаги умумий фаол энергиянинг миқдори билиб олинади (15.8.0). Олдинги ойдаги умумий фаол энергияни (15.8.0.1) функцияси кўрсатади.

Ҳисоблагич ишида хатолик бўлганда қизил тугмачалар ёнади. Бундай ҳолларда истеъмолчи ҲЭТ билан боғланиши керак. Бу кўпинча ҳисоблаш ускунаси нотўғри ўрнатилганидан дарак беради.

10. Агар сиз ҳисоблагич кўрсатмаларини нотўғри деб ҳисобласангиз, ҲЭТ ходимга талабнома тақдим этишдан олдин электр энергиясининг суткалик истеъмолини ўзингиз ҳам текшириб кўрсангиз бўлади. Бунинг учун барча электр ускуналарини ўчирасиз. Кейин галма-галдан ҳар битта ماشий ускунани бирма-бир ёқасиз ва бир соат давомида ҳисоблагич истеъмол қилган қувватнинг миқдорига қарайсиз. Ҳисоблагичнинг экранига бу функция 15.7.0 билан рақамланган. Шундан сўнг ҳар бир электр ускуна бўйича олинган маълумотларни суткадаги унинг ишлатилиш вақтига кўпайтирасиз ва барчасини қўшасиз. Барча ускуналарнинг ҳақиқатдаги суткалик электр истеъмоли кўрсаткичига эга бўласиз. Шундан кейин ҳисоблагичнинг кўрсаткичларини 15.8.0 функцияси остига ёзасиз ҳамда айнан бир суткадан сўнг шу жойнинг кўрсаткичига қарайсиз. Ушбу кўрсаткичлар орасида ҳосил бўлган фарқ бир сутка учун ҳисобланган электр энергияси истеъмоли ҳисобланади. Ана ундан кейин ҳисобланган кўрсаткичларни ҳақиқатдаги истеъмол билан солиштирасиз. Агар фарқ катта чиқса, демак ҳисоблагич нотўғри ишлаётган бўлади.

11. Уй ичидаги электр тармоқларининг эскирганлиги, йўлақдаги электр шитларда носозликлар бўлганда ҳисоблагич нотўғри кўрсаткичларни бериши, тегишли равишда, ҳақиқатдан йироқ қарздорликлар ҳисобланиши мумкин. Уй ичидаги электр хўжалиги учун жавобгарлик ХУМШ зиммасида бўлади.

12. Агар истеъмолчи электр ҳисоблагич нотўғри ўрнатилганлиги ва шундан келиб чиқадиган муаммоларни ўзи мустақил ҳал қила олмаётган бўлса: Монополияга қарши курашш кўмитасига 71-207-47-00, 71-207-48-00, ҳамда «Худудий электр тармоқлари» АЖга 71-233-01-28, 78-150-75-64 телефон рақамлари билан қўнғироқ қилиш мумкин.

Ирина Гребенюк, ўз мухбиримиз.

Ижара шартномаси: қачон рўйхатдан ўтиш зарур

Жисмоний шахс (ижарага берувчи) ва юридик шахс (ижарага олувчи) ўртасида 2019 йил 3 январдан 2024 йил 30 декабргача тузилган нотураар жойнинг ижара шартномаси 2019 йилда солиқ инспекциясида рўйхатдан ўтказилган. Мол-мулкни ижарага берувчи жисмоний шахслар учун ижара тўловининг энг кам ставкалари 2020 йилдан оширилган.

Ижара тўлови миқдори ўзгарганда юридик ва жисмоний шахслар ўртасида нотураар жойларнинг ижара шартномасини рўйхатдан ўтказиш тартиби қандай бўлади?

– Жисмоний ва юридик шахслар ўртасида нотураар жойларнинг ижара шартномаси тузилаётганда солиқ инспекциясида ҳисобга қўйиш талаб қилинмайди.

Фақат жисмоний шахслар ўртасида ижара шартномаси тузилганда мажбурий ҳисобга қўйиш керак (Низом, АВ томонидан 11.10.2018 йилда 3077-сон билан рўйхатдан ўтказилган).

Бунда, ижарага бериш шартномаси бир йилдан кам бўлмаган муддатга тузилса, у ҳолда давлат рўйхатидан ўтказилиши лозим (ФК 574-м. 4-қ.).

Шу тариқа, ижарага бериш шартномасининг шартларига киритиладиган ўзгартиришлар солиқ инспекциясида рўйхатдан ўтказилмаслиги керак.

Наргиза Турғунова, «Norma» МЧЖ эксперти.

Лимитдан ошдими – тўланг!

Газ таъминоти ташкилоти қишқи даврда истеъмолчи – юридик шахсга муайян лимит беради. Истеъмолчи ушбу лимитдан ортиқча истеъмол қилса, газ таъминоти ташкилоти лимитдан ортиқча истеъмол учун икки ҳисса тўлашга мажбур қилади. Газ таъминоти ташкилотининг ҳаракатлари тўғрими?

– Газ таъминоти ташкилотининг ҳаракатлари тўғри.

Истеъмолчи томонидан газ етказиб беришга тузилган шартномада белгиланган кўп ҳажмда олинган тақдирда истеъмолчидан шартномадаги ҳажмлардан ортиқча олинган газ қиймати нисбатан 2 коэффицент билан оширилган тўлов ундирилади (Низомнинг 10-банди, ВМнинг 26.05.2005 йилдаги 132-сон қарорига 1-илова).

Ҳисобот – давлат сири эмас

Ўзбекистон фойдали қазилмаларининг захиралари ҳисоби ва ҳисобот балансларини тузишга доир йўриқномада нефть захираларининг баланси (6-ҲР шакли), газ захираларининг баланси (7-ҲР шакли) шакллари келтирилган.

Ер қаърдан фойдаланувчи томонидан мазкур ҳисоботларда қўрсатиладиган ахборот давлат ёки хизмат сири ҳисобланмайдими?

– Йўқ, ҳисобланмайди.

2019 йил 2 февралдан бошлаб Ўзбекистон Республикаси фойдали қазилмаларининг захира ва ресурслари, уларнинг қазиб олиш, ишлаб чиқариш ва сотиш ҳажмлари, маблағларнинг тақсимланиши тўғрисидаги маълумотларни расман эълон қилиш буйича чекловлар олиб ташланган (1.02.2019 йилдаги 77-сон қарорнинг 1-б.).

Альберт Сафин, «Norma» МЧЖ эксперти.

Расмий иш юритувда давлат тили

Хусусий тиббиёт ташкилотида тиббий ҳужжатларни (шифокорнинг кўчирмалари, ҳулосалари) давлат тилида юритиш мажбурийми?

– Жамоанинг катта қисми қайси тилга эга бўлса, ана шу тилда ҳужжатларни юрита оласиз.

Иш юритиш, ҳисоб-китоб, статистика ва молия ҳужжатлари давлат тилида шу билан бир қаторда бошқа тилларда ҳам юритилиши мумкин. Муассасалар, ташкилотлар ва жамоат бирлашмалари муҳрлари, тамгалари, иш қўғазларининг матнлари давлат тилида бўлади («Давлат тили ҳақида»ги Қонуннинг 10, 19-моддалари).

Давлат соғлиқни сақлаш муассасалари иш юритиш чоғида Ўзбекистон Республикаси вазирликлари, давлат кўмиталари, идоралари, корпора-

циялари, концернлари, уюшмалари, компаниялари ва бошқа марказий муассасалари аппаратларида иш юритиш ва ижро назоратини ташкил этиш буйича намунавий йўриқномага (ВМнинг 29.03.1999 йилдаги 140-сон қарорига 2-илова). Ташкилотларнинг бланкларидеги доимий реқвизитлари давлат тилида ёзилади (Йўриқноманинг 6-банди).

Шу тариқа, қонун ҳужжатлари хусусий тиббиёт ташкилотида тиббий ҳужжатларни давлат тилида юритиш мажбуриятини белгилamayди, муҳрлар, тамгалар, иш қўғазларининг матнлари акс эттириш бундан мустасно.

Ишончномадаги муҳр

ТМБни олишга ишончномада асосий бўлмаган муҳрни қўйса бўладими?

– Йўқ, бўлмайди.

Юридик шахс номидан бериладиган ишончнома раҳбар томонидан имзоланиб, унга ушбу юридик шахснинг муҳри (муҳр мавжуд бўлган тақдирда) босилади (ФКнинг 138-моддаси). Амалиётда раҳбарнинг имзоси доим асосий муҳр билан тасдиқланади.

Ишончнома бошланғич ҳисоб ҳужжати ҳисобланади. Товар-моддий бойлик-

ларни қабул қилиш ҳамда бериш учун асос бўлиб хизмат қиладиган ҳужжатлар раҳбар томонидан ёки у белгиладиган шахслар томонидан имзоланади («Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида»ги Қонуннинг 13-моддаси).

Шундай экан, ТМБга ишончномани фақат ташкилотнинг асосий муҳри билан тасдиқлаш керак.

Наргиза Воҳидова, «Norma» МЧЖ эксперти.

ЖАВОБ БЕРАМИЗ

лойиҳаси доирасида «СБХ» ва «Norma маслаҳатчи» газеталари комплекти обуначилари ҳамда «Norma» дастурий маҳсулотларидан фойдаланувчилар

200-00-59 телефони орқали (шаҳарлараро қўнғирқоқлар учун кодлар: уяли телефондан +99871, стационар телефондан 8371) солиқ солиши ва бухгалтерия масалалари юзасидан саволларига экспертларимиздан жавоб олишлари мумкин. Хафтаининг 5 кунли давомида соат 10.00 дан 17.00 гача. Тушлик вақти соат 13.00 дан 14.00 гача.

ЭЪЛОЗ

Иқтисодий-ҳуқуқий газета

НОРМА МАСЛАХАТЧИ

ХУКУК
СОЛИҚЛАР
БУХГАЛТЕРИЯ

ТАЪСИСЧИ «Norma» МЧЖ

Газета 2018 йил 12 июнда Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида рўйхатга олинди.
Рўйхат раҳами 0074.

Ҳафтада бир марта сешанба кунлари чиқади.

Бош муҳаррир
Фарҳод Собирович
ҚҮРБОНБОЕВ

Нашр учун масъул –
бош муҳаррир
уринбосари,
масъул котиб
Нодир Носирович
АЛИМОВ

Саҳифаловчи
Наталья
БАРАНОВА

ТАҲРИРИЯТ МАНЗИЛИ:
100105, Тошкент ш., Миробод тумани,
Таллимаржон кўч., 1/1,
Таҳририят тел. (71) 200-00-90
Обуна бўлими тел. (71) 200-00-30
E-mail: sbx@norma.uz,
gazeta@norma.uz,
web: norma.uz

Обуна, газеталар, китоблар,
газеталарнинг электрон версияларини
етказиб бериш ва харид қилиш масалалари
буйича (71) 200-00-30;
«Norma» АҚТ буйича – (71) 200-00-90;
Рекламани жойлаштириш буйича
(71) 231-07-91 телефон рақамларига
муурожаат қилиш мумкин.

Газета нашри – «TOPPRINT» МЧЖнинг компьютер базасида терилди ва саҳифаланди.
Нашр қўрсатиши – 186. Қўғоз бичими – А3. Ҳажми – 2 босма таъж. Баҳоси келтирилган нарҳда.
Буюртма г-322. Адади 710. Газета 2020 йил 9 март соат 15.00 да топширилди.